

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЕТНОКУЛЬТУРИ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF PREPARING OF FUTURE EDUCATORS TO FORM THE BASIS OF ETHNOCULTURE IN SENIOR PRESCHOOL CHILDREN

У статті визначено й охарактеризовано педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в системі вищої освіти до формування основ етнокультури в дітей старшого дошкільного віку (усвідомлення майбутніми вихователями важливості етнопедагогічної складової частини їхньої професійної підготовки, створення в педагогічному коледжі етновиховного середовища, орієнтованого на формування етнопедагогічної культури майбутніх вихователів, оптимізацію етнопедагогічної підготовки студентів через забезпечення взаємозв'язку теорії та практики, наповнених етнопедагогічним компонентом), розкрито сутність поняття «педагогічні умови», «організаційно-педагогічні умови».

Опираючись на аналіз науково-педагогічних досліджень, ми з'ясували, що вчені виділяють різні види педагогічних умов, які забезпечують функціонування й ефективний розвиток педагогічної системи, серед яких найбільш часто зустрічаються організаційно-педагогічні, психолого-педагогічні та дидактичні умови.

У висвітленні педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі фахової підготовки акцентовано увагу на тому, що від їхньої реалізації залежить ефективність формування основ етнокультури в дітей старшого дошкільного віку. Наголошено, що врахування визначених педагогічних умов, наповнених етнопедагогічним компонентом, поглибить етнопедагогічні знання студентів і допоможе сформувати у них практичні уміння та навички, сприятиме зростанню національної самосвідомості майбутніх вихователів і виробленню індивідуального стилю етнопедагогічної діяльності.

Вивчення сутності поняття «етнопедагогічна культура» на засадах системного підходу дозволило з'ясувати, що його складниками є два основоположні поняття «педагогічна культура» й «етнічна культура», і виокремити основні ознаки педагогічної культури.
Ключові слова: формування основ етнокультури, педагогічні умови, етнопедаго-

гічна культура, професійна підготовка, майбутні вихователі закладів дошкільної освіти.

The article defines and characterizes the pedagogical conditions of preparation of future educators in the higher education to form the basics of ethnoculture in the children of older preschool age (awareness of the importance of ethno-pedagogical component of their pedagogical form in the form of pedagogical education, educators, optimization of ethno-pedagogical preparation of students through mutual interaction communication theory and practice, full of ethno-pedagogical component), the essence of the concept of "pedagogical conditions", "organizational and pedagogical conditions".

Based on the analysis of scientific and pedagogical research, it is found that scientists separate different types of pedagogical conditions that ensure the functioning and effective development of the pedagogical system, the most common of which are organizational-pedagogical, psychological-pedagogical and didactic conditions.

While highlighting the pedagogical conditions for the preparation of future preschool teachers in the process of vocational training, attention is drawn to the fact that the effectiveness of forming the bases of ethnoculture in older preschool children depends on their implementation. It is emphasized that taking into account certain pedagogical conditions, filled with ethno-pedagogical component, will deepen ethno-pedagogical knowledge of students and help them to develop their practical skills, will help to increase national consciousness of future educators and to develop individual style of ethno-pedagogical activity.

Studying the essence of the concept of "ethno-pedagogical culture" on the basis of a systematic approach, has been clarified that its components are two basic concepts of "pedagogical culture" and "ethnic culture" and the main features of pedagogical culture are distinguished.

Key words: formation of the bases of ethnoculture, pedagogical conditions, ethno-pedagogical culture, vocational training, future educators.

УДК 378.093.2:[373.2:39]
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/22-2.18>

Кочубей Т.Д.,

докт. пед. наук, професор,
професор кафедри соціальної
педагогіки та соціальної роботи
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

Саврій Ю.Ф.,

аспірант кафедри педагогіки
та освітнього менеджменту
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Освіта і культура залишаються в центрі уваги всього світового співтовариства. Реформування системи освіти України від традиційної до особистісно орієнтованої моделі та впровадження Державного стандарту дошкільної освіти вимагають ефективною та досконалою підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти (далі – ЗДО) у контексті інтеграції у європейський освітній простір.

Із другої половини ХХ до початку ХХІ ст. активно створювалася система підготовки майбутніх педагогів, вимоги до якої корелювалися залежно від

стану суспільства, його пріоритетних ідей і мети. Особистості вихователя в концепції дошкільної педагогіки надається виняткове значення, оскільки від збалансованості, гармонійності, поміркованості та демократичності педагогічних впливів залежить формування власної стратегії поведінки дитини в середовищі як дитячого садка, так і школи [4, с. 272].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальними дослідженнями проблеми якісного оновлення та вдосконалення змісту професійної підготовки фахівців дошкільної освіти

стали доробки Л. Артемової, Г. Беленької, А. Богуш, З. Борисової, Н. Гавриш, Л. Завгородньої, Є. Карпової, О. Кучерявого, І. Луценко, Н. Лисенко, Т. Поніманської, Г. Сухорукової, І. Рогальської-Яблонської та ін. [5, с. 219].

Як засвідчив аналіз наукових праць, у сучасних науково-педагогічних дослідженнях, пов'язаних із питаннями вдосконалення професійної підготовки, підвищення ефективності освітнього процесу, одним із аспектів, які викликають найбільший інтерес, є виявлення, обґрунтування і перевірка педагогічних умов, що забезпечують успішність здійснюваної діяльності.

Зокрема, роботи багатьох науковців присвячені проблемі педагогічних умов професійної підготовки майбутніх вихователів, серед яких праці: Е. Бахіча (педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності в полікультурному середовищі); М. Кожанова (формування професійної готовності студентів до етнопедагогізації процесу виховання дітей); Т. Філімонова (етапи підготовки майбутніх вихователів до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку); Т. Швець (організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до роботи з батьками дітей раннього віку) та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Педагогічні умови як комплекс заходів і засобів педагогічного впливу на освітній процес широко досліджувалися провідними педагогами протягом останніх десятиліть. Проте аналіз наукових джерел дозволяє дійти висновку, що педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів у педагогічному коледжі до формування основ етнокультури в дітей старшого дошкільного віку потребують визначення й обґрунтування.

Мету статті вбачаємо в обґрунтуванні педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів до формування основ етнокультури в дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Словник-довідник із професійної педагогіки трактує поняття «педагогічні умови» як «обставини, від яких залежить і за яких відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, опосередкований активністю особистості, групи людей» [6, с. 188].

Узагальнюючи результати науково-педагогічних досліджень, хочемо підкреслити, що вчені виокремлюють такі різновиди педагогічних умов: організаційно-педагогічні, психолого-педагогічні, дидактичні та ін.

Акцентуючи увагу на понятті «організаційно-педагогічні умови», ми керуємося твердженнями: основною функцією організаційно-педагогічних умов є організація таких заходів впливу, які забезпечують цілеспрямоване управління розвитком цілісного педагогічного процесу в педагогічному коле-

джі, тобто управління процесуальним аспектом педагогічної системи. Також виокремлені заходи характеризуються взаємозалежністю і взаємозумовленістю, забезпечуючи у своїй єдності ефективність вирішення поставлених освітніх завдань.

Організаційно-педагогічні умови є сукупністю цілеспрямовано створених можливостей змісту, форм, методів цілісного педагогічного процесу (заходів впливу), що лежать в основі управління функціонуванням і розвитком процесуального аспекту педагогічної системи (цілісного педагогічного процесу) [3, с. 13].

Під педагогічними умовами науковці розуміють сукупність взаємопов'язаних і взаємозумовлених обставин процесу навчання, які є результатом цілеспрямованого відбору, конструювання і застосування елементів змісту, методів чи прийомів, а також організаційних форм навчання для досягнення певних дидактичних цілей [1, с. 6].

Аналіз наукових досліджень, дотичних до окресленої проблеми, а також урахування науково-методичних засад організації фахової підготовки майбутніх вихователів у педагогічному коледжі дозволили встановити педагогічні умови підготовки студентів до формування основ етнокультури в дітей старшого дошкільного віку:

1. Усвідомлення майбутніми вихователями важливості етнопедагогічної складової частини їхньої професійної підготовки, яке ми пов'яжемо з мотивованим ставленням студентів до етнопедагогічної освіти як культурного процесу, що задається особистісними сенсами, усвідомленням актуальності та необхідності оволодіння етнопедагогічними знаннями, уміннями і навичками на етапі їхньої професійної підготовки в педагогічному коледжі.

На наш погляд, забезпечення наступності в доборі етнопедагогічного матеріалу сприяє формуванню усвідомленого розуміння майбутніми вихователями важливості етнопедагогічної складової частини їхньої професійної підготовки і забезпечує її перспективний характер, за якого всі теми розглядаються не ізольовано одна від одної, а в такому взаємозв'язку, який дозволяє вибудувати вивчення кожної теми навчальних дисциплін не лише опираючись на минуле, але й орієнтуючись на наступні теми.

При формуванні усвідомленого розуміння майбутніми вихователями важливості етнопедагогічної складової частини їхньої підготовки в педагогічному коледжі важливо дотримуватися таких закономірностей:

– етнопедагогічна складова частина фахової підготовки закономірно залежить від вікових особливостей студентів, котрі навчаються в педагогічному коледжі, та рівня їхньої етнокультури;

– процеси етнопедагогічної підготовки й етнопедагогічного виховання взаємопов'язані в цілісний педагогічний процес;

– процеси викладання і навчання закономірно взаємопов'язані в цілісному процесі етнопедагогічної підготовки студентів у педагогічному коледжі;

– методика засоби організації етнопедагогічного складника процесу професійної підготовки в педагогічному коледжі закономірно залежать від мети, завдань, змісту навчання і реальних навчально-пізнавальних можливостей майбутніх вихователів.

2. Створення в педагогічному коледжі етновиховного середовища, орієнтованого на формування етнопедагогічної культури майбутніх вихователів.

Окреслена педагогічна умова продиктована важливістю формування у студентів етнопедагогічної культури як важливої складової частини їхньої педагогічної культури, пов'язаної з вивченням культурно-історичних традицій свого народу, засвоєнням і практичним використанням у роботі з дітьми дошкільного віку традицій народної педагогіки.

Серед основних ознак педагогічної культури слід виокремити такі:

– педагогічна культура характеризує творчу діяльність вихователя і є якісним показником його педагогічної діяльності;

– педагогічна культура активно впливає на процес формування педагогічного мислення;

– педагогічна культура передбачає постійне самовдосконалення і самоутвердження в культуротворчій педагогічній діяльності.

У моделюванні етновиховного середовища педагогічного освітнього закладу О. Будник насамперед акцентує увагу на максимальному врахуванні природних здібностей особистості студента, його етнопсихологічних та індивідуальних особливостей, пізнавальних інтересів; спрямуванні на вивчення передусім власного історичного досвіду задля розвитку високої громадянської культури; орієнтації на принципи демократії в організації освітньої діяльності на національному ґрунті; поєднанні родинних і регіональних національних традицій, звичаїв і обрядів задля наповнення життєвого простору елементами духовності; формуванні готовності майбутніх учителів до професійної діяльності в полікультурному середовищі, умінь розв'язувати міжетнічні конфлікти й запобігати їм; забезпеченні умов для взаємозбагачення соціально-культурного досвіду виховання прогресивними педагогічними ідеями європейських націй і народів [2, с. 182].

На основі вищесказаного ми переконуємося: етнокультурне середовище педагогічного коледжу – це сукупність різноманітних обставин і можливостей професійної підготовки й етнічного саморозвитку студента, спрямованих на формування в нього цілісної картини етнокультурного процесу, що зумовлює специфіку його свідомості й етнокультурної діяльності та відображається в його національному світогляді та культурі поведінки.

3. Оптимізація етнопедагогічної підготовки студентів через забезпечення взаємозв'язку теорії та практики, наповнених етнопедагогічним компонентом.

На наш погляд, наповнення етнопедагогічним компонентом теорії та практики професійної підготовки майбутніх вихователів у педагогічному коледжі дозволить оптимізувати процес їхньої готовності до формування основ етнокультури в дітей старшого дошкільного віку через забезпечення взаємозв'язку теорії та практики, наповнених етнопедагогічним компонентом, що сприятиме формуванню здатності студентів до самостійного творчого застосування етнопедагогічних знань і умінь, набуттю досвіду їх використання в майбутній професійній діяльності.

Педагогічна практика відіграє важливу роль у системі етнопедагогічної підготовки майбутніх вихователів, і виконує цілу низку функцій, а саме: поглиблення етнопедагогічних знань студентів і їх закріплення за рахунок організації народознавчої роботи з дітьми в закладах дошкільної освіти; апробації джерел і засобів народної виховної практики в роботі з дітьми дошкільного віку; розвитку у студентів інтересу і потреби до вивчення й застосування досвіду етнопедагогіки; розвитку творчих здібностей, удосконалення етнопедагогічних умінь роботи з дітьми, творчого підходу до використання етнопедагогічного матеріалу в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

Крім того, результатом практичної підготовки студентів у педагогічному коледжі, наповненої етнопедагогічним компонентом, є не лише поглиблення їхніх етнопедагогічних знань і практичних умінь і навичок, а й зростання національної самосвідомості майбутніх вихователів, ціннісні зміни у їхньому внутрішньому світі, збереження та популяризація здобутків національної культури, вироблення індивідуального стилю етнопедагогічної діяльності.

Висновки. Визначення організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування основ етнокультури в дітей старшого дошкільного віку зумовлене зростаючими потребами сучасної вищої школи в удосконаленні підготовки фахівців дошкільної галузі, котрі готові працювати в умовах полікультурного освітнього середовища і водночас проявляють ціннісне ставлення до етнокультури українського народу. Із метою забезпечення готовності майбутніх вихователів до етнопедагогічної діяльності планується експериментальна перевірка визначених педагогічних умов, розробка та впровадження спецкурсів, гуртків, системи спеціальних семінарів-практикумів, круглих столів із вихователями, які застосовують етнопедагогічну спадщину, семінарів-диспутів, інсценізації обрядів, розробка сценаріїв свят тощо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ананьин Г.Е. О системном подходе в воспитании. *Педагогика*. 2011. № 8. С. 77–80.
2. Будник О. Етновиховне середовище педагогічного навчального закладу: теоретико-методологічний аспект. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2012. № 5. С. 175–184.
3. Ипполитова Н., Стерхова Н. Анализ понятия «педагогические условия»: сущность, классификация. *General and Professional Education*. 2012. № 1. Р. 8–14.
4. Пантюк Т.І. Суспільно-педагогічні детермінанти підготовки дітей до школи в Україні: теорія і практика (1945–2017 рр.) : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.01/ Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. Івана Франка; Житомир. держ. ун-т ім. Івана Франка, 2018. 544 с.
5. Підготовка майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку: компетентнісний підхід : монографія / за заг. ред. Г.В. Бєленької, О.А. Половіної. Умань : ВПЦ «Візаві», 2015. 208 с.
6. Словник-довідник з професійної педагогіки / ред.-упоряд. А.В. Семенова. Одеса : Пальміра, 2006. 272 с.